

Redegørelse nr. R 4 (10/11 2011)

Folketinget 2011-12

Skriftlig redegørelse

(Redegørelsen er optrykt i den ordlyd, hvori den er modtaget).

Redegørelse af 10/11 11 om arktisk samarbejde.

(Redegørelse nr. R 4).

Udenrigsministeren (Villy Søvndal):

Der har altid eksisteret et samarbejde om arktiske forhold – både internt i Danmark mellem rigsdelen og eksternt mellem de arktiske lande og befolkninger. Samarbejdet er øget betydeligt de senere år, hvilket er baggrunden for denne, den første, redegørelse til Folketinget.

Redegørelsen, der omfatter perioden frem til juni 2011, beskriver de mere centrale samarbejdsområder internt som eksternt. Da samarbejdet imidlertid generelt er mangfoldigt og eskalerende på grund af de ændringer, der foregår i Arktis, er ikke alle detaljer berørt i redegørelsen. Der er tale om en første redegørelse, der giver et overblik over de arktiske aktiviteter der pågår i relevante ministerier.

INTERNATIONALT SAMARBEJDE OM ARKTIS

Arktisk Råd er en væsentlig omdrejningspunkt i det arktiske samarbejde, og Rådet virker i stadig højere grad som et politisk samlingspunkt i Arktis. Rigsfællesskabet overtog formandskabet for Arktisk Råd fra Norge den 29. april 2009 og videregav det til Sverige på ministermødet i Nuuk den 12. maj 2011.

Det danske formandskabsprogram var udformet i et tæt samarbejde med Grønland og Færøerne, og dets hovedprioriteter omfattede den menneskelige dimension, arven fra Det internationale Polarår, klimaændringerne, biodiversitet, integreret ressourcestyring og operationelt samarbejde. Formandskabsprogrammet udgjorde sammen med Tromsø-deklarationen vedtaget den 29. april 2009 dagsordenen for Kongerigets formandskab.

Under det danske formandskab fortsatte arbejdet i Arktisk Råds seks arbejdsgrupper med igangværende og nye videnskabelige rapporter samt i to såkaldte task forces, som var blevet etableret med Tromsø-deklarationen med henblik på forelæggelse af deres resultater for næste ministermøde, i Nuuk. Der blev også påbegyndt et arbejde i en særlig kontaktgruppe med at udvikle retningslinjer og en plan for øget informations- og kommunikationsvirksomhed.

Arbejdet i disse fora blev løbende styret af formandskabet og de arktiske stater repræsentanter (Senior Arctic Officials) samt repræsentanterne for de oprindelige befolkningers organisationer (Permanent Participants), der også forberedte ministrenes vedtagelser på ministermødet i Nuuk.

I Nuuk kunne ministrene undertegne en aftale mellem de otte arktiske stater om eftersøgning og redning (Search and Rescue) i Arktis, som var udarbejdet af en af de to task forces, og som var den første juridisk bindende aftale nogensinde forhandlet inden for rammerne af Arktisk Råd. Ministrene

kunne også hilse resultatet af arbejdet i den anden task force velkommen: En rapport med rekommandationer om »Short-Lived Climate Forcers« (sod-partikler) og reduktion af udledningerne heraf. Ministrene godkendte også resultatet af kontakt-gruppens arbejde med retningslinjer for øget informations- og kommunikationsvirksomhed.

I Nuuk modtog ministrene også – med påskyndelse – en rapport om isens smeltning, »Snow, Water, Ice and Permafrost in the Arctic« (»SWIPA«), som var udarbejdet af Arktisk Råds arbejdsgruppe Arctic Monitoring and Assessment Program (AMAP). Rapporten var en opfølgning af arbejdsgruppens banebrydende rapport fra 1994, »Arctic Climate Impact Assessment«, der for alvor åbnede verdens øjne for isens smeltning i Arktis, og som viste, at isen smeltede endnu hurtigere end tidligere antaget.

Blandt de nye tiltag, som ministrene besluttede i Nuuk, var etableringen af en task force til udarbejdelse af et internationalt instrument om beredskab og bekæmpelse af olieudslip i arktiske farvande, udarbejdelse af en »Human Development«-rapport i opfølgning af den tilsvarende rapport fra 2004, etablering af en ekspertgruppe vedrørende »Arctic ecosystem-based Management« og en undersøgelse af behovet for en integreret vurdering af de forskellige faktorer, der driver udviklingen i Arktis (»Arctic Change Assessment«).

Det politisk vigtige spørgsmål om observatører i Arktisk Råd kom i høj grad til at præge arbejdet under det danske formandskab. På det tidspunkt, hvor Kongeriget overtog formandskabet, havde seks lande (Frankrig, Tyskland, Nederlandene, Polen, Spanien og Storbritannien) samt en række organisationer observatørstatus ved Rådet, mens ansøgninger om observatørstatus var fremsat af Kina, Italien, Republikken Korea og Europa-Kommissionen. Senere fulgte en ansøgning fra Japan. Det var ikke lykkedes under det foregående norske formandskab at nå til enighed om disse ansøgninger. Kongerigets formandskabsprogram kaldte observatørerne og ansøgerne for »aktiver« og tilføjede, at »Arktisk Råd burde undersøge, hvorledes man yderligere kunne involvere dem, der var klar til at samarbejde« i overensstemmelse med Rådets målsætninger. Denne åbne holdning til et samarbejde med omverdenen deltes imidlertid ikke af alle de arktiske lande, hvorfor arbejdet med udformningen af kriterier for opnåelse af observatørstatus og en nøjere fastlæggelse af observatørernes rolle gik i gang tidligt under Kongerigets formandskab. Det blev dog relativt hurtigt klart, at spørgsmålet ikke kunne behandles isoleret, men måtte ses i sammenhæng med Arktisk Råds egne styrker og svagheder. Det blev således argumenteret, at kun et styrket Arktisk Råd ville kunne håndtere et stadig stigende antal observatører, hvoraf flere tilhører den politiske og økonomiske sværvægtsklasse. Dette var baggrunden for, at viceministrene i Arktisk Råd på et møde i København den 27. maj 2010 besluttede at der skulle søges enighed om en pakkedeling om at styrke Rådet ved etablering af et fællesfinansieret sekretariat og øget anvendelse af bindende beslutninger og at løse observatør-spørgsmålet. Forhandlinger herom førte til, at ministrene på mødet i Nuuk den 12. maj 2011, som led i den etablerede pakkedeling, kunne ved-

tage nye kriterier for opnåelse af observatørstatus, der blandt andet lægger vægt på respekten for de oprindelige befolkningers værdier og traditioner. Et andet led i pakkeløsningen var regler om observatørernes rolle, som bl.a. slår fast, at det kun er de otte arktiske stater, som med medvirken af de oprindelige befolkningers repræsentanter træffer beslutning på alle niveauer i Arktisk Råd. Der kunne derimod ikke etableres konsensus om konkret at udpege nye observatører, men det blev aftalt, at beslutning herom skulle træffes på det næste ministermøde (i 2013) efter indstilling fra næste viceministermøde (i 2012).

Et tredje vigtigt element i pakkeløsningen var etableringen af et fast, fællesfinansieret sekretariat (sekretariatsfunktionerne i Arktisk Råd har hidtil påhvilet det til enhver tid værende formandskab, idet Norge dog under de fortløbende norske, danske og svenske formandskaber har finansieret et mindre, midlertidigt sekretariat i Tromsø). Der var til det sidste uenighed om, hvor sekretariatet skulle placeres, men ministrene enedes om at acceptere et generøst norsk tilbud om, at det (fortsat) skulle ligge i Tromsø. Sekretariatet påregnes at være fuldt funktionsdygtigt ved Canadas overtagelse af formandskabet efter Sverige i 2013.

Andre begivenheder under formandskabet

På ministermødet i Tromsø den 29. april 2009 havde ministrene besluttet at styrke Arktisk Råds politiske rolle ved at indføre møder på viceministerniveau mellem ministermøderne, hvor nye problemstillinger kunne tages op. Det første viceministermøde i Arktisk Råd fandt sted i København den 27. maj 2010 under overskriften »Responding to emerging challenges in the Arctic«. Blandt de nye udfordringer, som blev bragt op under drøftelsen, var oliekatastrofen i Den Mexicanske Golf, der havde fundet sted godt en måned i forvejen. Drøftelsen ledte til nedsættelsen på ministermødet i Nuuk af den ovennævnte task force til udarbejdelse af et internationalt instrument om beredskab og bekæmpelse af olieudslip i arktiske farvande. Viceministrene iværksatte også forhandlingerne om styrkelsen af Arktisk Råd og løsning af observatørspørgsmålet, jfr. ovenfor.

Ministrene havde i Tromsø vedtaget en anden nydannelse inden for Arktisk Råd: Et »symposium« hvert andet år med henblik på en generel informationsudveksling med både arbejdsgrupperne og observatørerne. Dette symposium, »Information Day of the Arctic Council«, fandt sted i København den 28. maj 2010.

Umiddelbart forud for disse to møder i Arktisk Råd, den 26. maj 2010, gennemførte Nordisk Ministerråd i samarbejde med Udenrigsministeriet ligeledes en konference i København om Arktis under overskriften »Changing Realities«. Ministeren for Nordisk Samarbejde åbnede konferencen, der i øvrigt talte en lang række oplægsholdere fra Grønland, Færøerne, de øvrige arktiske lande og det internationale arktiske miljø.

Udenrigsminister Per Stig Møller og formanden for Naalakkersuisut, Kuupik Kleist, præsenterede den 14. december 2009 rapporten »The Greenland Ice Sheet«, udarbejdet af Arktisk Råds arbejdsgruppe AMAP, for COP15-konferencen i København på et »side event«, hvor også Norges udenrigsminister Jonas Støre og den tidligere amerikanske vicepræsident Al Gore præsenterede rapporten »Melting Ice«. Budskabet fra Arktisk Råd til COP15 var, at der burde handles nu i klimaforhandlingerne. Udenrigsminister Lene Espersen afsendte som formand for og på vegne af Arktisk Råd et tilsvarende budskab til COP16 i Cancun i december 2010.

Udenrigsminister Lene Espersen har også ved flere lejligheder mødtes med de arktiske parlamentarikere i Conference of Parliamentarians of the Arctic Region og dens stående udvalg. Hertil kommer, at repræsentanter for det danske formandskab i forbindelse med formandskabet har givet et utal af interviews med dansk og udenlandsk presse og deltaget i mere end en snes arktiske seminarer o.l., især i europæiske hovedstæder.

– Arktisk Miljøministermøde i juni 2010:

I samarbejde med det grønlandske landsstyremedlem for miljø- og naturbeskyttelse afholdt miljøministeren i juni 2010 et miljøministermøde i Ilulissat. Fokus for mødet var de mange nye marine aktiviteter som følge af klimaændringerne og det deraf følgende behov for beskyttelse af havmiljøet. Miljøministermødet mandede ud i en formandsudtalelse, der opfordrer landene til at identificere og udpege områder med øget økologisk og kulturel værdi, som kræver beskyttelse mod skibsfart.

Som opfølgning på mødet er der i oktober 2010 igangsat en dansk/grønlandsk proces med henblik på at identificere og prioritere sårbare marine områder i den dansk/grønlandske del af Arktis og vurdere mulige forvaltningstiltag, der vil kunne tages i anvendelse ved udpegnings af særligt følsomme havområder.

– Arktisk sundhedsministermøde i februar 2011.

Det første arktiske sundhedsministermøde blev afholdt den 16. februar 2011 i Nuuk. Indenrigs- og sundhedsminister Bertel Haarder og Medlem af Naalakkersuisut for Sundhed, Agathe Fontain, var værter for mødet, hvor delegationer fra de arktiske lande og oprindelige folks organisationer deltog.

Baggrunden for mødet var, at de arktiske lande står over for en række fælles udfordringer på sundhedsområdet og ønsker at samarbejde om at finde de rigtige løsninger og udveksle viden og erfaringer. Det gælder bl.a. en stigende forekomst af livsstilsrelaterede sygdomme og udbredelsen af smitsomme sygdomme, psykiske sygdomme, misbrug og selvmord, men også i forhold til forebyggelse, telemedicin og forskning. Ministermødet førte til »The Arctic Health Declaration«, som udtrykker enighed om et tættere samarbejde på sundhedsområdet bl.a. i form af udveksling af »best practices« og om en højere grad af inddragelse af de oprindelige folk i Arktis i forskning, sundhedsfremme og forebyggelse.

– Arctic Five

Samarbejdet mellem de fem arktiske kyststater, »Arctic Five« (Kongeriget, Canada, Norge, Rusland og USA) vedrører spørgsmål af relevans primært for disse lande, først og fremmest kontinentalsokkelproblematikken. Danmark og Grønland arrangerede i maj 2008 i Ilulissat en konference mellem kyststaterne, der mandede ud i en erklæring (»Ilulissat-erklæringen«), hvori de forpligtede sig til at forankre det tætte samarbejde om udviklingen i Arktis i folkeretten (især FN's Havretskonvention, UNCLOS) og at løse eventuelle uoverensstemmelser om retten til kontinentalsoklen ad forhandlingsvejen.

På et ministermøde i Ottawa i marts 2010 bekræftede de fem arktiske kyststater forpligtelserne i Ilulissat-erklæringen. Ministrene drøftede en række arktiske spørgsmål – kontinentalsokkelkrav, offentlig sikkerhed (»public safety«), naturressourceforvaltning og forskningssamarbejde. Der var enighed om, Arktisk Råd fortsat skulle være det centrale forum for drøftelser af arktiske problemstillinger.

Sammenfatning

Under Kongerigetets formandskab for Arktisk Råd 2009 – 2011 er arbejdet med udarbejdelsen af videnskabelige rapporter om udviklingen i Arktis som grundlag for politiske beslutningstagere blevet videreført. Opsigtsvækkende undersøgelser, f.eks. om isens smeltning, har set dagens lys, og nye studier er blevet iværksat med henblik på at beskytte miljøet og naturen i Arktis og bedre de arktiske befolkningers levevilkår under de hastige ændringer, der sker i regionen.

Bestræbelser igennem flere år på at styrke Arktisk Råd og etablere en større grad af politisk styring af samarbejdet, der hidtil især er groet frem »fra bunden« (ved initiativer fra Rådets arbejdsgrupper), og som i høj grad har været domineret af miljøspørgsmål, er samtidig blevet konkretiseret under Kongerigetets formandskab. Dels i kraft af beslutninger på ministermødet i Tromsø i 2009 dels – og især – i kraft af initiativer taget under det danske formandskab. Samtidig er den menneskelige faktor og menneskelig sundhed blevet bragt mere i centrum for samarbejdet end tidligere.

Den juridisk bindende Aftale om eftersøgning og redning i Arktis, der blev undertegnet på det afsluttende ministermøde i Nuuk, er det vigtigste eksempel på resultaterne i kategorien af resultater som følge af beslutninger allerede truffet inden det danske formandskab. Denne aftale vil imidlertid givetvis vise sig kun at blive den første i en række af beslutninger, der gradvist vil ændre Arktisk Råds rolle i de kommende år fra udelukkende at være af normativ karakter til også at blive regelfastsættende. Styrkelsen af Arktisk Råd ved beslutningen om at etablere et fast, fællesfinansieret sekretariat i Tromsø og enigheden om kriterier for observatør-status i Arktisk Råd og om observatørernes rolle er eksempler på initiativer, som er blevet taget under det danske formandskab, og som vil styrke Rådet og den politiske styring af dets arbejde i de kommende år.

SPECIFIKKE AKTIVITETSOMRÅDER

Forsvar, suverænitetsåndhævelse og overvågning

Forsvaret af Grønland og Færøerne samt suverænitetsåndhævelse og overvågning i og omkring Grønland og Færøerne er Forsvarets hovedopgaver i Arktis. Herudover udføres der opgaver inden for bl.a. fiskeriinspektion er Forsvarets hovedopgaver i Arktis.

I medfør af forsvarsforlig 2010-2014 skal det undersøges, om der kan være fordele ved at indgå i et tættere samarbejde med andre nordiske lande, USA, Canada, Rusland og Storbritannien vedrørende overvågning. Forsvaret samarbejder i forvejen med en række lande i området, bl.a. Canada, USA og Island.

Det danske forsvars samarbejde med canadisk forsvar er styrket over de seneste år. De årlige canadiske øvelser i Arktis Nanook og Nunaliut, som forsvaret har deltaget i, er gode eksempler. Indgåelsen i 2010 af et Memorandum of Understanding mellem Danmark og Canada om forsvarssamarbejde fremmer samarbejdet yderligere.

Danmark har med udgangspunkt i Thule Air Base et løbende samarbejde med USA. Det operative samarbejde med Thule Air Base består i nyttiggørelse af de logistiske faciliteter i Thule for forsvarets fly og skibe, der anløber basen.

Samarbejdet mellem Island og Danmark i Nordatlanten og Danmarksstrædet er formaliseret gennem en fælles operativ aftale senest opdateret i 2010. Den danner grundlag for regelmæssige øvelser mellem landenes sejlene enheder og fly.

Søfart og søsikkerhed

Havisens smeltning om sommeren åbner også mulighed for, at nye skibsruiter gennem Nordøst- og Nordvestpassagen på sigt kan give markante besparelser i afstanden ved søtransport. Det er vurderingen, at farvandene omkring Grønland vil opleve en markant stigende skibstrafik i de kommende år. Den stigende maritime aktivitet hænger også tæt sammen med økonomisk udvikling i Arktis. Af hensyn til det sårbare miljø i Arktis er det vigtigt, at der internationalt skal sættes ind med høje sikkerhedsstandarder for skibes sejlads i Arktis. Danmark arbejder for at fremme skibsfart i Arktis under høje standarder, hvor international regulering sikrer, at skibene konkurrerer på ensartede rammevilkår.

Det er af afgørende betydning, at der internationalt bliver udarbejdet obligatoriske regler for skibe, der sejler i de arktiske farvande – idet det er den eneste måde, hvorved alle skibe bliver omfattet. Med baggrund i et forslag fra Danmark, Norge og Canada, har IMO igangsat udarbejdelsen af sådanne obligatoriske regler i form af den såkaldte Polarkode. Det forventes, at Polarkoden vil kunne vedtages i 2013. Polarkoden vil indeholde en række krav, der sætter skibene i stand til at imødegå risici i de arktiske farvande, ligesom der vil blive stillet særlige krav til besætningernes kompetencer. Danmark arbejder ligeledes for at styrke samarbejdet mellem landene i Arktis, særlig med henblik på at forbedre vidensdeling om skibenes sejlads, der vil kunne anvendes til at styrke sejlads-sikkerheden og overvågningen af skibene.

Ikke mindst for krydstogtskibe, som sejler med mange passagerer og ofte begrænset lokalkendskab, er det vigtigt at indføre forebyggende sikkerhedsforanstaltninger. Her viser erfaringerne, at andre krydstogtskibe i nærheden er centralt for redning af menneskeliv. Danmark har i regi af PAME arbejdsgruppen under Arktisk Råd, i samarbejde med USA, indsamlet oplysninger om krydstogtrederiernes »best practices« og fremsendt dem til FN's søfartsorganisation, IMO, med henblik på at sikre, at disse nyder bred udbredelse.

Ansvar for sikkerhed til søs og etablering af et søredningsberedskab hører under Erhvervs- og Vækstministeriet (v. Søfartsstyrelsen). De arktiske farvandes udstrækning, øde karakter og ekstreme vejrlig gør, at det ikke er realistisk at etablere og opretholde et beredskab, der til enhver tid vil kunne håndtere en større krydstogtulykke. Forsvaret har ikke afsat enheder til et dedikeret søredningsberedskab, men forestår ved Maritime Rescue Coordination Centre ledelsen og koordinationen af søredningstjenesten og samarbejder i den forbindelse bl.a. med Grønlands Selvstyre og politimesterembetet i Grønland.

Søopmåling, farvandsafmærkning, udsendelse af navigationsvarsler varetages af Forsvarsministeriet (Farvandsvæsenet). Det samme er tilfældet med udvikling og drift af teknologier til overvågning af sejladsen bl.a. gennem satellitbaserede systemer, som alle bidrager til at styrke sejlads-sikkerheden i Arktis. Farvandsvæsenet repræsenterer tillige Danmark i den arktiske hydrografiske kommission, der er et regionalt samarbejde under den internationale hydrografiske kommission mellem de fem arktiske kyststater.

Den forebyggende indsats er afgørende for sikkerheden til søs i arktiske farvande. Det vil ikke inden for realistiske økonomiske rammer være muligt at etablere et effektivt og fuldt dækkende søredningsberedskab for alle dele af de arktiske farvande, som det kendes fra f.eks. Danmark. Dertil er afstandene i det arktiske område for store.

Sammen med andre myndigheder har Søfartsstyrelsen i maj 2010 udsendt en informationspakke med råd, vejledning

og regler til sikring af sejladsen i grønlandske farvande. I den forbindelse er der fra den 31. december 2010 indført forbud mod, at åbne redningsbåde indgår i skibes redningsberedskab. Der er endvidere indført forbud mod sejlads i farvandsområder, hvor vanddybderne ikke er kendt, ligesom det er forbudt at sejle tæt på isbjerge. Desuden er der fastsat regler om, at skibe, der anløber og ikke blot gennemsejler grønlandsk søterritorium, bl.a. skal kunne dokumentere, at de opfylder væsentlige sikkerhedskrav. Sideløbende hermed foretager Søfartsstyrelsen løbende havnestatskontrol i danske havne på skibe, der planlægger at sejle til Grønland. Desuden har man også opfordret andre lande, som krydstogtskibe anløber, inden de sejler til Arktis, til at gøre det samme.

For at varetage Kort- og Matrikelstyrelsens opgaver vedrørende søkortlægning i det arktiske, samarbejder styrelsen med udenlandske hydrografiske kontorer. I forbindelse med produktion og vedligeholdelse af papirsøkort, elektroniske søkort og nautiske publikationer er Kort- og Matrikelstyrelsen også involveret i arbejdet i internationale maritime organisationer.

Danmark (Kort- og Matrikelstyrelsen og Farvandsvæsenet) deltager i den nyligt etablerede hydrografiske komite Arctic Regional Hydrographic Committee. Formålet med komiteen er at fremme og koordinere udviklingen af standarder, specifikationer og guidelines vedrørende officielle hydrografiske produkter i det arktiske område.

Danmark (Kort- og Matrikelstyrelsen) deltager endvidere i samarbejdet med de øvrige nationale kortlægningsmyndigheder i Arktis i etableringen af en arktisk infrastruktur for geografiske data. Det er et fælles projekt, der skal kunne integrere de otte arktiske landes land- og søkortdata over Arktis, med det formål at skabe et sammenhængende grundlag for forvaltnings- og forskningsaktiviteter. Det er målet, at alle data skal være tilgængelige på internettet, således at der for første gang findes et fælles grundlag for administration i Arktis. En Arktisk SDI forventes at ville kunne understøtte opgaver vedrørende miljøforvaltning, forureningsbekæmpelse, naturfredning, beredskab, bæredygtig udvikling, m.v. Arktisk SDI har bl.a. til formål at støtte Arktisk Råds arbejde og har opbakning fra Arktisk Råd.

Danmark (Miljøministeriet) indgik i 2009 en samarbejdsaftale med Grønlands Selvstyre om samarbejde på geodataområdet. Et af målene med samarbejdsaftalen er at øge fremdriften vedrørende udarbejdelse af søkort for Grønland for at øge sejladsikkerheden.

Miljø

I Grønland er forureningsbekæmpelse en delt opgave mellem Selvstyret og den danske stat ved forsvaret. Grønlands Selvstyre er ansvarligt for havmiljøopgaver på søterritoriet (3 sømil) samt for forurening forbundet med råstofudvinding, eksempelvis fremtidig olieudvinding. Danmark (Forsvaret) varetager havmiljøovervågning, forureningsbekæmpelse og håndhævelse af havmiljølovgivningen uden for søterritoriet. I forhold til havmiljøet fokuseres på samarbejde og forebyggelse samt informationsudveksling mellem landene i regionen.

Danmarks og Canadas regeringer indgik i 1983 en samarbejdsaftale om havmiljø. Aftalen omhandler fælles beredskabsplan for havforureningsbekæmpelse hidrørende fra skibsaktiviteter i farvandene mellem Canada og Grønland. Aftalen består primært i udlån af canadisk materiel i tilfælde af forurening omkring Grønland.

Danmark og Island samarbejder ligeledes på havmiljøområdet i regi af Nordisk overenskomst af 16. september 1971 mellem de nordiske lande (Københavnraaftalen). Aftalen vedrører primært samarbejde i forbindelse med bekæmpelse af forurening af medlemslandenes havområder.

Regelfastsættelse for og forvaltning af Grønlands havmiljø uden for 3-sømilegrænsen varetages af miljøministeren. Dog er miljøkrav i relation til råstofaktiviteter uden for 3-sømilegrænsen et grønlandsk anliggende. Danmark bistår aktivt de grønlandske myndigheder, når der skal udarbejdes nye grønlandske regler på havmiljøområdet inden for søterritoriet (3-sømilegrænsen).

Miljøministeriet ved Naturstyrelsen varetager forhandlinger for hele søterritoriet ved Grønland i London-Konventionens protokol om regulering af dumping mv. på havet, Konventionen om anvendelse af anti-begroningsmidler i skibsmaling og OSPAR konventionen (den østlige halvdel af Grønland).

Grønlands Selvstyre og Færøernes Hjemmestyre træffer selv beslutning om, hvorvidt de ønsker at tilslutte sig nye aftaler.

Kompetencen på naturbeskyttelsesområdet er fuldt overdraget til Grønland, men Miljøministeriet ved Naturstyrelsen varetager forhandlingerne i en række internationale aftaler af betydning for forvaltning af naturen i Grønland, herunder Biodiversitetskonventionen (CBD), Ramsarkonventionen om beskyttelse af vådområder og CITES om beskyttelse af vilde dyr og planter ved kontrol af handlen hermed.

Miljøstøtteordningen for Arktis, DANCEA (Danish Cooperation for Environment in the Arctic), der er delt med Klima- og Energiministeriet, er et bærende og samlende element for Kongerigets arktiske miljø og natursamarbejde. Ordningen medfinansierer størstedelen af den monitoring, som udgør Kongerigets bidrag til miljø- og naturarbejdet i Arktisk Råd og andet internationalt samarbejde.

Nordisk Miljøministerråd er aktivt engageret i Arktisk. I marts 2006 godkendte Nordisk Miljøministerråd en Nordisk strategi for klima og miljøgifte i Arktis. Kundskaab om klimaændringer og dokumentation af miljøgifte i Arktis er strategisk vigtig for Nordisk Ministerråd og de nordiske landes arbejde med at begrænse udslippene af klimagasser og reducere tilføjesen af miljøfarlige stoffer til miljøet.

Det nukleare beredskab i Grønland varetages af Beredskabsstyrelsen. En nuklear beredskabsplan for Grønland er under udarbejdelse og forventes at blive præsenteret for den grønlandske beredskabskommission inden udgangen af første halvår 2011.

Klima og energi

Danmarks arktiske samarbejde på klima- og energiområdet udmøntes især gennem Energistyrelsen (ENS), Danmarks Meteorologiske Institut (DMI) og De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland (GEUS). De tre institutioner varetager samfundsopgaver, yder rådgivning og medvirker til gennemførelsen af forskningsprojekter indenfor bl.a. klima, energi, miljø, natur og råstofområdet.

Klimastøtten i DANCEA, jfr. ovenfor, som primært anvendes til langsigtede overvågnings- og forskningsaktiviteter:

- Overvågningsindsats ved Zackenberg i Nordøstgrønland og ved Nuuk, hvor der gennemføres undersøgelser og overvågning af klimaændringernes effekter på økosystemniveau, bl.a. for at øge forståelsen af, hvordan ændringer i Arktis vil kunne påvirke atmosfærens indhold af drivhusgasser

- Finansiering af PROMICE-programmet, der har til formål at overvåge udviklingen i afsmeltningen og massetabet fra Grønlands indlandsisens randområde

Centrale vidensinstitutioner i de langsigtede indsatser er Aarhus Universitet, Københavns Universitet, ASIAQ (tidligere Grønlands Forundersøgelser), GEUS, Grønlands Naturinstitut og Grønlands Klimacenter, som arbejder tæt sammen med internationale forskere. ENS deltager desuden i arktiske klima- og energiaktiviteter gennemført i regi af Nordisk Ministerråd og bidrager til det løbende samarbejde med Grønlands Selvstyre i forhold til klima- og energiområdet, herunder vedrørende Rigsfælleskabets reduktionsforpligtigelser og grønlandske emissioner af drivhusgasser.

Den meteorologiske og klimatologiske betjening af Grønland med omliggende farvande og luftrum varetages af Danmarks Meteorologiske institut. Dette omfatter prognose- og varslingsstjeneste samt kontinuerlig overvågning af vejr, klima og dertil relaterede miljømæssige forhold i atmosfæren, på landjorden og i havet. Derudover er der på meteorologisk og klimaområdet følgende aktiviteter:

- Etablering og drift af samt indsamling af data fra et net af observationsstationer ifm. det globale meteorologiske observationssystem og klimaovervågning under FN's særorganisation for meteorologi, World Meteorological Organisation (WMO)
- Isobservations- og ismeldtjeneste til sikring af skibsfarten i de grønlandske farvande. Igennem de seneste år er Istjenesten i stigende grad blevet involveret i den øgede olieerforskningsaktivitet og har i den forbindelse et tæt samarbejde med Råstofdirektoratet i Grønland
- Internationalt samarbejde om observation og kortlægning af havis
- Samarbejde med de arktiske nationer, der varetager operationelle oceanografiske opgaver organiseret under Intergovernmental Oceanographic Commission, UNESCO
- Drift af tre fællesfinansierede meteorologiske observationsstationer i Grønland
- Klimaovervågning og klimaforskning, herunder geofysisk og oceanografisk dataindsamling

Danmark og Grønland (De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland – GEUS) har gennem mange årtier gennemført omfattende aktiviteter i det arktiske område, primært med fokus på Grønland. Opgaverne i forhold til Grønland er overordnet fastlagt i Selvstyreloven og Råstofloven for Grønland. Aktiviteterne er projektorienterede og foregår primært på programområderne Mineralske Råstoffer, Energiråstoffer og Natur & Klima og gennemføres i stort omfang med nationale og internationale samarbejdspartnere.

Mineralområdet

- Regional geologisk og geofysisk kortlægning i Grønland
- Studiet af grønlandske mineralforekomster og forskning i malmdannende processer og mineralforekomster i forskellige geologiske miljøer
- Assistance til det grønlandske selvstyre med at udvikle en bæredygtig mineralindustri
- Ressourceevaluering, hvorom der indgås internationale samarbejder. I øjeblikket arbejdes der især med Sydvest- og Sydøstgrønland

Energiområdet

- Kortlægning og vurdering af de enkelte sedimentbassiners oliepotentiale med henblik på myndighedsrådgivning i en

længere årrække har der især været arbejdet med Disko-Nuussuaq og Baffin Bugt Regionen, men i de senere år er fokus i højere grad blevet rettet mod Nordøstgrønland, hvor der gennemføres store feltaktiviteter suppleret med korte borer

- Bidrag til større ressourceevaluering af de arktiske områder, gennemført af (United States Geological Survey) USGS

Natur og Klimaområdet

- Særligt fokus på glaciologien og overvågningen af afsmeltningen af indlandsisen.
 - Forsknings-samarbejder på forskellige gletsjere, hvor der ses på isdynamik og smeltevand såvel via feltobservationer som flyobservationer og satellitovervågning
 - Evaluering af vandkraftpotentialer i forbindelse med udvidelsen af Grønlands vedvarende energiforsyning samt undersøgelser omkring drikkevandsforsyning.
 - Samarbejdsprojekter om permagas og de hurtigt smeltende permafrostområders bidrag til drivhusgasser og andre miljøeffekter i Grønland.
- På kontinentalsokkelprojektet arbejdes der med offshore områderne ud for Sydgrønland, Nordøstgrønland og i det Arktiske Ocean. GEUS har et omfattende samarbejde med de institutioner, som har ansvaret for tilsvarende undersøgelser i de øvrige arktiske lande.

Sundhed

I september 1998 blev indgået en dansk-grønlandsk aftale om fortsættelse og udbygning af samarbejdet på sundhedsområdet. Der blev nedsat et samarbejdsorgan benævnt Dansk-Grønlandsk Sundhedssamarbejde, som har afholdt årlige møder på departementschefsniveau senest i 2007. En revitalisering af samarbejdet på grundlag af aftalen fra 1998 blev drøftet mellem indenrigs- og sundhedsminister Bertel Haarder og medlem af Naalakkersuisut for Sundhed, Agathe Fontain, i februar 2011.

Politi og retsvæsen

Det daglige samarbejde mellem de arktiske politistyrker varetages inden for de eksisterende internationale samarbejdsaftaler, som Danmark har indgået. Inden for disse generelle rammer ydes der jævnligt gensidig retshjælp mellem Grønlands Politi og de øvrige nordiske lande, ligesom der i Grønland f.eks. fuldbyrdes bødeforførelser fra de øvrige nordiske lande i medfør af lov om samarbejde mellem Finland, Island, Norge og Sverige angående fuldbyrdelse af straf mv. Der er endvidere eksempler på, at de canadiske myndigheder har ydet retshjælp i form af afhøringer. Der har i regi af Nordisk Ministerråd været et beskedent udvekslingsprogram samt herudover møder mellem de arktiske politichefer.

Forskning

Der findes et omfattende dansk-grønlandsk-færøsk samarbejde om forskning.

Kontinentalsokkelprojektet

Den 29. april 2003 besluttede Folketinget, at Danmark skulle ratificere FN's havretskonvention af 1982. Efterfølgende har også Færøernes Lagting og Grønlands Landsting tiltrådt denne beslutning. Fra tidspunktet for ratifikationen, som for Kongeriget Danmarks vedkommende skete med virkning fra den 16. december 2004, har et land 10 år til at dokumentere krav om udvidelse af retten til kontinentalsoklen ud over 200

sømil over for Kommissionen for Kontinentalsoklens Grænser (CLCS). I det omfang kravet anerkendes af CLCS, opnår Kongeriget Danmark en eksklusiv ret over levende og ikke-levende ressourcer på havbunden og i dens undergrund samt muligheden for miljømæssig regulering af anvendelsen af området. Denne ret begrænses dog af andre staters overlappende krav, som må forhandles mellem parterne.

For Kongeriget Danmark er der 5 interessante områder. Der er tale om tre områder syd, øst og nord for Grønland og to områder nord og syd for Færøerne. For at kunne dokumentere kravet om retten til nye havbundsområder igangsatte Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling i 2002 Kontinentalsokkelprojektet i samarbejde med det færøske Landsstyre og det grønlandske Hjemmestyre, Statsministeriet, Udenrigsministeriet og Finansministeriet.

Kongeriget Danmark har indleveret dokumentation til CLCS for krav vedrørende de to områder ved Færøerne og planlægger senest i 2014 at indgive dokumentation for tre områder ved Grønland, herunder et område nord for Grønland, der bl.a. dækker Nordpolen.

Klimaforskningscentret

Videnskabsministeriet har i samarbejde med Grønlands Selvstyre finansieret etableringen af et tværvideenskabeligt klimaforskningscenter i Nuuk. Centeret er sat i gang i 2009 og har i dag tilknyttet omkring 80 danske, grønlandske og internationale forskere på fast eller løser basis. Centeret fokuserer på grundlæggende viden om klimaet i Arktis og effekterne af klimaforandringerne, herunder behov for forebyggelses- og tilpasningsstrategier.

Kommissionen for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland (KVUG) er rådgivende organ for den danske videnskabsminister og for det grønlandske landsstyremedlem for forskning om dansk-grønlandsk forskningssamarbejde. KVUGs årlige finanslovsbevilling udloddes til forskningsprojekter som støtte til akademisk baseret undervisning i Grønland (lærerudveksling) og til tre samfinansierede ph.d.-stipendier.

Klimaforskning i havstrømme

I slutningen af 2007 blev der i regeringsgrundlaget pkt. 28 erklæret, at »Regeringen vil tage initiativ til et program for klimaforskning i havstrømme omkring Færøerne med inddragelse af forskningsmiljøer med tilknytning til Nordatlanten«. Programmet ledes af en styregruppe, hvis medlemmer er udpeget af henholdsvis Havstovan (det færøske havforskningsinstitut) og Det Frie Forskningsråd | Natur og Univers. Der er uddelt i alt tre ph.d.-stipendier og besat to to-årige post-doc-stillinger, som emnemæssigt dækker de fire prioriterede temaer inden for klima, havstrømme og økosystemer ved Færøerne.

Også på nordisk plan samarbejdes der om forskning spørgsmål relateret til arktis. Danske og grønlandske forskere deltager i det nordiske topforskningsinitiativ om klima, miljø og energi. Initiativet har et stærkt arktisk fokus i programmer om klimatilpasning og om vekselvirkningen mellem klimaforandringer og kryosfæren. Topforskningsinitiativet er et af Nordisk Ministerråds globaliseringsinitiativer. Det er et fem-årigt initiativ, der begyndte i 2009.

På internationalt plan støtter Danmark driften af University of the Arctic, som er en sammenslutning af cirkumpolare universiteter, der arbejder for at kunne tilbyde en rig variation af relevante kurser for arktiske studerende.

Joint Committee er et samarbejdsforum mellem Grønland, USA og Danmark, der siden oprettelsen via Igaliku-aftalerne fra 2004 har arbejdet for at fremme samarbejdet og relationerne mellem USA og Grønland.

Danmark har i 2009 indgået en bilateral forskningssamarbejdsaftale med USA. Aftalen er en generel rammeaftale om tættere forskningssamarbejde og er baseret på princippet om gensidige fordele og muligheder for begge parter og rettidig og gensidig udveksling af information, som kan have betydning for forskningssamarbejdet.

Forsknings- og Innovationsstyrelsen har under det danske formandskab i Arktisk Råd (2009–2011) varetaget den nationale koordination vedrørende anden fase af det formaliserede internationale samarbejde SAON (Sustaining Arctic Observing Networks), et initiativ under Arktisk Råd, hvis overordnede mål er en kortlægning af netværk, databaser og dataarkiver i Arktis.

Forsknings- og Innovationsstyrelsen undersøger via sit innovationscenter i Kina mulighederne for at styrke dansk-kinesisk polarforskningsamarbejde.

Dansk arktisk og antarktisk forskning er spredt på mange institutioner. For at øge dialogen med polarforskningsmiljøerne og for at styrke såvel den nationale som den internationale netværksdannelse har Forsknings- og Innovationsstyrelsen i 2009 oprettet et Polardialogforum med repræsentanter fra relevante dele af danske forskningsmiljøer.

Et yderligere netværksforum søges sikret ved afholdelse af en årlig »Polarforskerdag«, en tværfaglig temadag, som er åben for alle danske polarforskere. Temadagen blev i 2011 afholdt den 8. november 2011.

Hermed slutter redegørelsen.
